

KPI za povratek k domači napredni upravi v Nabrežini

V zadnjem času ni za Slovence v Italiji dobrih novosti. Z zaščitnim zakonom se je v Rimu itak zatikalo, nakar je še vlada odstopila in clij se oddaljuje. V istem času nazadujemo tudi na krajevnih ravni: v devinsko-nabrežinski občini smo te dni dobili upravo, ki je v tej «naši» stvarnosti spravila k oblasti tudi demokristjane. Del Slovencev na oblasti torej, ampak skupaj s KD, tisto KD, ki jo poznamo že vso povojno dobo! Gre za sodelovanje, pakt med nasprotniki, ki je razdelil Slovence, ker je polovico teh potegnil v upravo, polovico pa pahnil v opozicijo. Namesto uprave, v kateri bi

Miloš Budin

bili vsi Slovenci združeni skupaj s tistimi Italijani, ki so naši zavezniki v Rimu in v Trstu, imamo sedaj upravo, v kateri je prisoten le del Slovencev in so še ti združeni s tistim predstavništvom italijanskih sodržavljanov, ki nam postavlja ovire za narodnostno svobodo od Rima do Trsta. Kam pravzaprav drži ta pot? In kako je do tega za nas paradoksalnega in neposrečenega položaja prišlo?

Čeprav so dogodki znani, je prav, da skušamo v prerezu obnoviti njih potek, saj ni noben končni rezultat nekaj slučajnega, marveč vedno zaključek več dogajanj. Preveč naivno bi bilo namreč verjeti v enovečerni razplet, zaradi katerega bi bili nekateri prisiljeni v to rešitev, ker naj bi tako preprečili kaj hujšega.

Otipljiveje so se prvi zapleti začeli pred iztekom prejšnje mandatne dobe, ko je bolezen prisilila tov. Škerka k odstopu in so se pojavili s strani Slovenske skupnosti prvi poskusi uveljavitve tistega, kar bi danes imenovali štafetna logika, ki pa takrat ni bila predvidena. Te zahteve so načele trdnost tristrankarske domače koalicije. Tako se je še pred časom začela v tej občini volilna kampanja, ki je spravila v pretirano medsebojno konkurenco prav te tri upravne stranke, zaradi česar je bila v javnem nastopanju — in to tudi potem v vsej volilni kampanji — zanemarjena nasprotna stran (KD, LpT, itd.).

Prednjačilo je vprašanje, kdo bo župan po majskih volitvah. Slovenska skupnost, ki je poleg PSI najbolj gojila to konkurenco, je zato usmerila vse svoje delovanje v zbiranje zadostnega števila preferenc za svojega glavnega kandidata in za povečanje števila svetovalcev, da ne bi bilo dvomov za določitev novega župana. Seveda je vse to povsem normalno in vsem dopuščeno politično početje. Omenjamo ga pa zaradi tega, ker je pokazatelj neke stare navade, hibe ali utvare: prednost boju med nami pred enotnim bojem različnih proti pravemu nasprotniku! Tu se zato vsiljuje vprašanje: je bila v predvolilnem času za nekatere, npr. za Slovensko skupnost, ohranitev in utrditev možnosti za obnovo domače uprave res glavna in prva volilna skrb, ali je bila že takrat potisnjena šele na drugo mesto? V teku volilne kampanje je res domača sekcija SSK zbiral med volilci zaupanje zase s parolo potrditve domače uprave, vendar je istočasno pokrajinski predstavnik oz. deželni predsednik te stranke, ki je povezan

Trije škofje o zaščiti

Trije škofje mejnih pokrajin naše dežele so te dni objavili pismo, ki so ga poslali senatni komisiji za ustavna vprašanja, pristojni za zaščito slovenske manjšine. Pismo nekako nadomešča neposredno avdicijo pred ožjim odborom komisije, kjer bi najbrž govorili bolj sproščeno in kjer bi gotovo prišle do izraza tudi značajske in politične razlike med njimi, saj ni tajnost, da je goriški škof Bonmarco manj dovzeten za Slovence, da je videmski škof Battisti zadnje čase previdnejši, da o tržaškem škofu Bellomiju in njegovih težavah ne govorimo.

Dokument je bil že objavljen, zato ga ne ponavljamo, pač pa bi radi izrekli čimbolj objektivno oceno. V njem se nam zdi pozitivno poudarjenje stališča katoliške cerkve, ki je v prid zakonski zaščiti naše manjšine. Prav tako je pozitivno, da pismo jasno določa ozemljsko razsežnost nujne zaščite na področje od Trbiža do Milj.

Bolj dvoumen se nam zdi vsebinski del pisma, saj škofje najprej (dokaj pilatovsko) poudarjajo, da niso pristojni za vsebino zakona, nato pa jo vseeno nakazujejo. Pri tem so njihove argumentacije marsikdaj zelo podobne uradnim demokrščanskim interpretacijam. V mislih imamo naprimer trditve, da je treba «utrditi obstoječe pravice», čeprav dodajajo tudi, da jih je treba «razširiti»? Od kod in kam? Se škofje strinjajo, da bi morali Slovenci v Trstu uživati iste pravice kot v zgoniški in dolinski občini? Se strinjajo, da je treba slovensko šolstvo iz Trsta in Gorice razširiti tudi na Slovence videmske pokrajine? Tu so nejasni in dopuščajo več interpretaciji, kar seveda ni v skladu s svetopisemskim naukom o jasnosti.

Vzemimo naprimer trditve, da je treba upoštevati raznolikosti. Škofje so za razčlenjena in prožna določila. Kaj to pomeni? So za potrditev sedanje prakse delitve Slovencev v kategorije ali pa mislijo, da je treba naprimer zaščititi z učinkovitejšimi normami najšibkejšo, torej beneško Slovence?

Končno še sklicevanje na negativne posledice, ki bi jih utrpela italijanska večina. to zveni zelo podobno izjavam nekaterih skrajnih nacionalistov, vendar bi lahko to pomenilo tudi, da se cerkev zavzema za odpravo psiholoških pregrad nerazumevanja in sumničenja, ki so podlaga morebitnih negativnih reakcij.

Korak naprej, ali korak nazaj?

z nabrežinsko sekcijo, dopuščal možnost t.i. petstrankarske sredinske rešitve tudi za občino Devin-Nabrežina. Da ne govorimo o pokrajinskem tajništvu SSK, čigar stališče bi lahko strnili v geslo: kakor v Trstu (!), tako v Nabrežini. Že spet taktika eno sedlo za dva konja torej...

Kar se pa PSI tiče, je znano, da je vodstvo te stranke pred in po volitvah izražalo razpoložljivost tudi za domačo, ampak predvsem za sredinsko rešitev.

Komunisti smo bili ves čas jasno na stališču domače uprave; res, ker nam drugega ne preostane, ampak predvsem zato, ker smo v pravilnost in nujnost te rešitve globoko prepričani!

Volilni rezultati so potem ponudili samo dve možnosti: ali obnovitev prejšnje uprave ali sredinsko rešitev, ki je pa za svojo uresničitev potrebovala sodelovanje slovenskih komponent. Tretje rešitev, t.i. italijanskega nacionalnega bloka ni jemati v poštev, ker sodelovanje z MSI ni možno v Italiji nikjer; tudi manjšinski italijanski nacionalni blok bi zahteval sodelovanje slovenskega svetovalca, kar je pa preočitno protislovje.

S temi možnostmi so se torej začela

dolgotrajna pogajanja za domačo upravo in stališča so znana. Na nekaj pa vendar velja spomniti. Npr. na »podrobnost« iz javnih sporočil nabrežinske SSK iz teh zadnjih mescev. V teh komunikacijah je sekcija SSK vedno zagovarjala potrebo po obnovitvi domače uprave, a je istočasno dodajala, da je proti sodelovanju z Listo za Trst. Kaj pa s KD? Te stranke ni SSK v svojih javnih stališčih nikoli omenjala ne v negativnem ne v pozitivnem smislu. Vedno le LpT, ki ima v devinsko-nabrežinskem občinskem svetu le enega svetovalca, ki ga — povejmo si resnico — nihče, niti KD ne potrebuje! Mar ni ta očitno neslučajan molk Slovenske skupnosti v zvezi s KD puščal tej stranki »upanje« in ji krepil manevrski prostor? Zaključni rezultat nam potrjuje tedanje »slutnjo«, zakaj SSK ni nikoli omenjala KD.

Kar se pa PSI tiče velja omeniti morada le to, da so bile krhke težnje po potrditvi domače uprave žal povsem in le manjšinske. Edino komunisti smo bili torej do konca, in ostanemo, nedvoumno in brez taktiziranja na stališču domače uprave: za njeno uresničitev smo se tokrat kljub relativni večini odpovedali tudi županskemu mestu.

Ta bežna obnovitev nekaterih značilnejših potez se nam je zdela potrebna, ker kaže, da krivec za ponesrečen zaključek ni samo eden, da vsi le nismo tako dosledni in da je pri drugih prednjačilo taktiziranje, ker je bila pri njih skrb za ohranitev zdrave koalicije odpravljena s prvega mesta v korist drugih ciljev. Ker je bila torej pri PSI in SSK tako ali drugače razpoložljivost za na koncu sklenjeno rešitev s KD vedno prisotna, niso mogla biti niti prizadevanja za domačo upravo zadosti učinkovita in prepričljiva.

Veliko napako bi naredili, če bi se pri

analizi omejili na zadnji ponedeljek. Takih izbir se ne da določiti v enem večeru, posameznih političnih dogodkov ni ločevati od splošne stvarnosti; taktiziranje brez načelnosti in medstrankarsko površinsko (čeprav podtalno) spletkarjenje nas lahko privedeta očitno samo do takih zaključkov, kot je nabrežinski, pri katerem izhajamo poraženi Slovenci, potrpežljiva politika grajenja sožitja in resnično demokratični del italijanskih sodržavljanov; na drugi strani pa se veselijo z zmago tisti krogi iz občine in pokrajine, ki so zaupali obrambo svojih koristi predvsem Krščanski demokraciji.

Seveda, za izpopolnjeno analizo razlogov, ki so privedli do sedanje težke in problematične nabrežinske družbene stvarnosti, bi morali seči kritično tudi bolj nazaj, v čas levega centra in v prvo povojno dobo. Kljub vsemu pa smo tam imeli (in imamo) Slovenci in nasploh demokrati možnosti za pravilno upravno rešitev, a je nismo izkoristili; možnost smo imeli ohraniti suverenost v celoti, pa je nismo.

Zastavljajo se nam zato vprašanja, ki zadevajo slovensko in demokratično politično ravnanje v tej deželi nasploh. Mar je res neogibno, da ostanemo tudi na podeželju oz. v taki občini, kot je nabrežinska, Slovenci pri oblasti samo, če je odstopimo polovico nasprotniku? Mar je res to kompromisarstvo edini način, da se izognemo ostritvi odnosov na narodnosti osnovi? Kje pa so za nas pozitivni rezultati take politike v zadnjih dvajsetih letih? Vsega levemu centru res nočemo znikati, ker bi bili demagoški; a na goriški Travniki, v Trebče itd. smo vendar še vedno prisiljeni! In to še posebej v teh novih razmerah, ki jih pogojuje LpT in ki zahtevajo od nas vseh novih prijemov, zaradi česar se tudi to-

AVTONOMNA DEŽELA
FURLANIJA-JULJSKA KRAJINA
SVETOVALSKA SKUPINA KPI

Srečanje na temo:

Predlogi KPI za novo vlogo deželnega sveta: avtonomija in učinkovitost

- Uvodna beseda:
CLAUDIO TONEL
Podpredsednik deželnega sveta
- Razprava
- Zaključki:
RENZO PASCOLAT
*Načelnik komunistične skupine
v deželnem svetu*

Trst, Novinarski krožek
Corso Italia 12

PETEK, 8. NOVEMBRA 1985
z začetkom ob 15.00 uri

Slovensko stalno gledališče je pričelo sezono z Goldonijevo igro »Primorske zdrahe«.

liko trudimo okoli enotnosti Slovencev. Mar so res še vedno nekateri prepričani, da prinašata dobrikanje Krščanski demokraciji in tu pa tam sodelovanje z njo koristi manjšini in sožitju? Če je tako, koliko imajo verjeti v našo akcijsko enotnost in računati z njo tisti, pred in nasproti katerim jo sklepamo? Koliko nam koristi, če tudi v javnem obveščanju nekateri na vse načine iščejo opravičila za neizogibnost takih rešitev, kot je tokratna nabrežinska? Mislimo morda, da je s tem tudi nasprotnik bolj potolažen? Ali je res naša usoda biti podvrženi izsiljevanju in ga sprejemati? Do kakšne mere smo Slovenci zaslepljeni od delnih rezultatov, kot so npr. zdaj tu župansko zdaj tam odborniška mesta, pri čemer nam drugi ugodijo, ker zaokrožijo s tem večje in pomembnejše račune? Naj našo strategijo za globalni zakon ter za naš obstoj in razvoj pred in

po dosegi tega nujnega cilja naslanjamo na pragmatizem in taktiziranje, ali naj bo izhodišče zanjo v naši politični, kulturni in osebnostni doslednosti in celovitosti? In to v tej tržaški stvarnosti, kjer se vpliv nacionalistične miselnosti in kvalunkvizma, ki ju je napihnila LpT, čuti in ga bo še čutiti, tudi ko bo ta politična formacija izginila. V tej stvarnosti imata npr. KD in PSI svoje politične in volilne račune, ko se postavljata na določen način do LpT, zaradi česar predvsem KD vpija kot pivnik njeno protislovensko razpoloženje. A kaj imamo Slovenci od tega, da se uvrstimo s KD - na podeželju s samim odklonom do listarjev, v mestu pa tudi z njimi?

Razmišljamo v obliki vprašanj, h katerim se bomo vračali, ker moramo skušati imeti globalno sliko položaja. Nabrežina pa, jasno, nima biti le pretveza za to, ampak je že sama za tamkajšnje

in druge Slovence in demokrate pomembna enota. Nočemo in ne smemo verjeti v neogibnost takih razpletov, kot je sedanjí; zato bomo komunisti delali za povratek k domači upravi. Čas pa je lahko tu zelo nevaren, ker so problemi veliki in pereči. Omeniti velja recimo Selsljanski zaliv, ki ga imajo drugi po zmagi na lepakih skoro kot trofejo. Res smo tudi komunisti glasovali za zadevno urbanistično varianto, ki je pa bila, kljub dolgim pripravam, zaključena s precejšnjo naglico. Kljub temu pa velja vendar razmisliti, če ne bi kazalo pregledati tista določila; taka kot so, so s to upravno večino najbrž prešibka za uspešno preprečitev velikih nevarnosti za občinsko ravnanje. Res bi bili s tem podvrženi očitkom, da komunisti prehitro spreminjamo svoja stališča, a je zaradi splošne koristi včasih tudi to potrebno.

Midas, dr. Faust in strah na Hudem letu

Dr. Faust je prodal svojo dušo hudiču, da je pridobil večno mladost. Ni tajnost, da je bil tudi Bojan Brezigar pripravljen na vse, le da bi postal nabrežinski župan. V volilni kampanji se je predstavil z lično brošuro, kateri je dal zgovoren naslov «Dve štirni». Nekateri so se spraševali, ali je tudi v naslovu kakša simbolika, a je niso našli takoj. Pa je bil pomen razmišljanja še kar neposreden: Brezigar in Slovenska skupnost sta bila pripravljena zajemati vodo kar v dveh «štirnih», da bi le potešila svojo žejo po županskem mestu. Prav nič ni bilo važno, iz katere štirne bi zajemali vrče pitne vode, ali iz komunistične ali iz demokrščanske.

V vsej tej igri okoli Nabrežine, sicer ključne občine tržaškega slovenskega in «rdečega» obroča, je sodelovalo več ljudi. Če bi jim dovolj tenkočutno prisluhnili ob pravem času in če bi imeli zares zajamčeno pravico do objektivne informacije, bi tudi izbire nabrežinskih volilcev bile motivirane drugače. Dr. Rafko Dolhar je predsednik SSK, pa je pred majskimi volitvami nastopil v televizijski tribuni TV 3. Na izrecno vprašanje «Piccolovega» časnikarja Nicolinija je Dolhar iskreno povedal, da se njegova stranka v Nabrežini zavzema za levosredinsko upravo (torej s socialisti in demokristjani), s komunisti pa bi šla sama, če bi ne imela drugih izbir.

Ko smo na Dolharjevo izjavo opozarjali v tistih predvolilnih dneh, so se nam nasmihali, češ «nabrežinska SSK je nekaj drugega, naj Dolhar kar govori». Če smo zapisali, da bo šla SSK s tistim, ki ji bo ponudil župansko mesto, so nam očitali, da zganjamo poceni propagan-

do proti «zavezniku».

Kaj vsega smo morali še brati pred volitvami... O slovenskem socialističnem kandidatu Igorju Tuti, ki je bil takorekoč edino in zadnje jamstvo domače napredne uprave. Če pa smo volilce opozarjali, da samo okrepljena KPI jamči tako upravo, kot si jo želijo, so nam očitali sektaško ozkost, pretiravanje in še kaj. Konec koncev, ali nista tudi ostali dve stranki (PSI in SSK) bili blagoslovljeni na goriškem Travniku in torej izražata težnje in hotenja naše skupnosti?

Spremenjena ravnotežja sil so ponekod obravnavali kot nujne premike znotraj manjšinskega kalupa, kjer je važen aritmetični šesťev, ne pa kakovost vsakega izmed dejavnikov v tem računu.

Brali smo izjave o nujnosti troedine domače napredne uprave, kakor brbranje rožnega venca: brez prepričanj, zgolj dolžnostno in naveličano. Polglasno pa so nas prepričevali, da je «metanje komunistov iz občinskih odborov narodni šport v vseh velikih mestih, pa velja tudi za Nabrežino». Tako so, za šport, v zadnjem trenutku opeharili svoje volilce in spremenili zavezníštva, za katera so se (vsaj na krajevni ravni) zaklinjali, zraven pa kukali, ali bo mogoče vreči križ na sosedove rame.

Tako so bili dolgo časa vsega krivi socialisti, ki da trmasto vztrajajo pri italijanskem županu. Pozneje se je govorilo o nekem uporu slovenskih socialistov, ki je kakor slamanat ogenj plapolal le do konca prvega večera in ni prinesel drugih rezultatov, razen novih alibijev.

Med alibiji za Nabrežino je najboljša krilatica o «nacionalističnem bloku», ki da je grozil celotni občini in ga je, ko-

nec koncev, preprečila SSK z «žrtvijo dr. Fausta»...

Naši stari so nam marsikdaj pripovedovali o cestarju, ki je prihajal pozno ponoči domov, pijan kot klada. Ženi, ki ga je oštela, je tvezil o «štrigah», ki da strašijo na Hudem letu in mu niso pustile domov. Uboga starka je baje verjela, se pokrižala in se tolažila: «Samo da ni bilo hujšega». Cestar pa se je muzal, ker jo je tudi tokrat preliščil, računajoč na njeno lahkovernost.

Kakor tiste «štrige» na Hudem letu se nam zdi strašilo «nacionalističnega bloka», ki ga je tako spretno opisal znani uvodničar v našem dnevniku, čeprav je kronist s prve občinske seje začuda pisal o povsem drugačnem vzdušju.

«Nacionalistični blok», je pisalo v uvodniku, ima kar deset (ali celo enajst) svetovalcev in sicer 3 PSI, 5 KD, 1 PSDI, 1 LpT, enajsti pa bi bil misovec. Seveda je med trojico socialističnih «nacionalistov» tudi Igor Tuta, sicer bi bil račun brez njega nekam netočen. Kako je mogoče Tuto najprej proglašati za reševalca Nabrežine, nato pa za člana nacionalističnega bloka, to bi bilo vredno razpravljati na kaki okrogli mizi, ali simpoziju v Ulici Montecchi.

Brez Tute pa bi «nacionalistični blok» imel 9 članov, prav toliko kot KPI in SSK (brez Tute). Z njim pa celo deset svetovalcev za domačo in napredno upravo, proti kateri bi imeli «drugi» prav tako deset svetovalcev (med njimi misovca), podobno položaju v Miljam. Tu so se, kot znano, dogovorili nekam drugače... Morda zato, ker ni bilo strasila z Hudega leta.

Vendar je potreben lep miselni pre-

skok, kot v cirkusu, da pripadnike «nacionalnega bloka» spremenimo v njegove nasprotnike v trenutku, ko se jim pridruži SSK z Brezigarjem na čelu. Dr. da spremeni v zlato vse, česar se dotakne. Socialisti in demokristjani, ki naj bi še nekaj dni prej sestavljali nacionalistični protislovenski blok, so se v stiku z Brezigarjem spremenili v dobre demokrate z levosredinskim predznakom. Kdor ne verjame, naj potipa in bo ugotovil, da so vrgli iz koalicije listarja, ki je bil tudi sicer osamljen in nepomemben. Niti Giuricin ga ni branil, a je to pozabil povedati prof. Lokarju, ki je po priprovedovanju očitvidcev tekel v Nabrežino zagovarjat ubogega melončka. Lokar je pač kot stari dedek, ki ga v družini nihče ne upošteva, pa so mu pozabili povedati, da je nabrežinski melonček zadnji

ostanek nekdanjega nacionalnega bloka, živeča trofeja in dokaz, da je voda v Brezigarjevi štirni še vedno pitna.

Tako se je nacionalni blok razblinil kot lanski sneg, kakor strah pri Hudem letu, ki je noter prazen, okoli ga pa ni nič.

In so zmagali vsi. Demokristjani lahko pišejo v svojih lepakih, da so razbili rdeči obroč okoli Trsta, «Primorski» je zadovoljen, da ima novega župana kar v uredništvu, nabrežinski socialisti čakajo na župansko štafeto kot volk, ki ga je lisica prepričala, naj lovi ribe z repom v ledeni reki.

Drugi, komunisti in SKGZ, pravimo, da smo zaskrbljeni. Očitno se še nismo nalezli potrebnega pragmatizma.

Ali pa je vse to razglabljanje le mlatenje prazne slame, ker je resnica znat-

no bolj preprosta? Morda pa je Brezigar le postal župan koalicije, v kateri so prisotne tudi nacionalistične sile, ki sicer niso imele večine, pa bi bilo vseeno nesmiselno tajiti njihov obstoj. Te sile so vedno bile prisotne v vrstah krščanske demokracije, deloma tudi med socialisti. Niso bile zelo močne, kvečjemu zelo glasne in ohole. SSK pa jim je klonila, ker je to pač njena strateška linija, odkar je sklenila v Gorici in Trstu jekleno os z večinsko stranko. PSI pa kupuje v Nabrežini ključ, ki naj bi mu odprl vrata v tržaško koalicijo med demokristjani in Listo.

In Midas, pa dr. Faust, štirne in štrige? Spadajo pač v pripovedke, za mrzle zimске večere. Če jim kdo še verjame.

Črt

Črne sivozelene sence v Trstu

Prejšnji teden so se na bazovski fojbi zbrali povratniki zloglasne salojske republike, se pravi ljudje, ki so izdali lastno domovino v korist nemškega okupatorja in jim zato upravičeno italijanska republika ne priznava statusa vojakov, saj to niso bili, pač pa navadni plačanci tujega okupatorja.

To, da so se zbrali na bazovski fojbi, najbrž ne sme čuditi, saj tako tudi sami prispevajo k potrjevanju prepričanja, da se iz te kraške jame dela simbol najbolj črne reakcije in poskusov rehabilitacije fašizma, čeprav ob 40-letnici njegovega vojaškega konca. Logično je tudi, da tako «zgodovinsko» operacijo omogočajo trenutne politične razmere v Trstu, kjer so na oblasti nacionalistične koalicije, v katerih vedrta krščanska demokracija in lista za Trst.

Moti nas kvečjemu dvoje in to moramo povedati na glas. Naj se fašisti kar zbirajo na svojem grobišču, nespregledljivo pa je, da skušajo oblasti (v Trstu) narediti iz fojbe «simbolično alternativo» Rižarni, se pravi uveljaviti to jamo kot «pravi spomenik boja tržaške italijanske skupnosti proti slovanski in komunistični nevarnosti». Po domače povedano je to ideološki in zgodovinski temelj trajnega nacionalističnega bloka v tem delu Evrope. Recimo torej, da je to «sprava» na tržaški način, kjer se fronte spreminjajo in se nekdanji poraženci združujejo (kot dokazujejo srečanja s Heimatdienstom), v imenu skupnega nasprotovanja slovenski manjšini, varnosti v Evropi, dokončnosti meja ob desetletnici Osima in Helsinkov, sodelovanju z Jugoslavijo in Podonavjem. Moti nas, da je KD pristala na tako izkoriščanje grobišča pri Bazovici, medtem ko ostaja gluha na upravičeno zah-

Stojan Spetič

tevo prebivalstva, naj se na dostojen način (40 let po vojni!) počastijo padli za svobodo, katerih edina krivda je bila, da so govorili slovenski jezik.

Kajti fojbo pri Bazovici so uredili, jo ogradili, pozelenili, ji postavili (alpinski) drog za zastavo, da se lahko sedaj vrstijo tam razne svečanosti vsako nedeljo. Fojba, ki ji je tedanji minister za kulturo Spadolini (glej, glej) priznal uradni status «zgodovinske zanimivosti» in torej tudi posebno zaščito. Medtem pa je Rižarna, kjer je na tisoče ljudi zgorelo za svobodo, sicer tudi narodni spomenik odporništvu, zapuščena in zaprta skozi celo leto, z izjemo novembrskih in aprilskih praznikov. Vanjo zahajajo le dijaki iz drugih krajev Italije, marsikdaj morajo prositi zasebnike, da jim nekaj povedo, ker občinska uprava v Trstu ni poskrbela niti za to.

In še čakajo Škedenjci, Kolonkovčani, prebivalci sv. Ane na občinsko dovoljenje za postavitev spomenika padlim partizanom pri sv. Ani. Richetti, ki je forsiral ureditev fojbe, noče niti slišati za spomenik padlim partizanom v mestu!

In še: na openskem strelišču, kjer so izkrvaveli obsojenci drugega tržaškega procesa pred posebnim fašističnim sodiščem, se še sedaj vadijo v streljanju. Strelišče je zaprto javnosti, razen za obletnice, da o spomeniški ureditvi sploh ne govorimo.

Celo bivšim avstroogrskim vojakom so v Trstu postavili dostojen spomenik, partizanom in borcem za svobodo pa ga nočejo!

V Trstu je to mogoče, poudarjamo, ker so na oblasti (tu zares) nacionalistične sile pod krinko sredinskih koalicij. Mogoče je vse to tudi zaradi pasivnosti nekaterih strank, ki sicer rade poudarjajo svojo demokratičnost in antifašizem.

Nekaj sličnega se sicer dogaja tudi na Goriškem, kjer se salojski bojovníki zbirajo kot v Trstu in kjer na veliko pripravljajo goriško inačico «fojbe», postavitev spominskega obeležja «odpelnim» Goričanom za časa «jugoslovanske zasedbe» v maju 1945. Tudi v tem primeru je opaziti posebno aktivnost demokršćanskega župana Scarana, ki se sicer rad širokousti na raznih srečanjih na meji s sosednjo Slovenijo.

Vendar želimo opozoriti tudi na druge povezave in rdečo (točneje «črno») nit, ki se vije skozi omenjene dogodke.

Najbrž ni naključje, da sta pri fojbi dvigala zastavo alpinec in «bivši mornar» RSI, pripadnik zloglasne X.MAS. Kajti zveza alincev deluje v Trstu kot katalizator protislovenskih akcij, vodi pa jo tisti dr. Senes, ki je istočasno tudi predsednik samozvanega odbora za zaščito italijanstva Trsta.

Senes je organiziral parado alincev v Trstu, na kateri je nastopal tudi obrambni minister Spadolini (glej, glej). Toda Senes in njegovi delujejo tudi preko samozvane borčevske organizacije «sivozelene federacije», ki je tržaška posebnost, saj je drugje ni. Kajti drugod po Italiji ne družijo v organizacije bivših borcev vse bivše vojne zločince, kolaboracioniste, fašiste, naciste, policijske pretepače in podobno. Tržaška «sivozelena» sodrga pa da, saj je nastala iz razkola «združenja julijskih prostovoljcev» prav zaradi antifašističnega diskrimi-

niranja.

Paradi alincev v Trstu je sledila znana kampanja za ureditev fojbe, slednji pa kampanja proti zaščiti Slovencev.

Nedopustno pa je, da se takim nacionalističnim kampanjam, odkrito ali prikrito daje potuho s strani raznih krajevnih in državnih oblasti. Tako je »sivozelena sodrga« dobila posebno dovoljenje iz uradov predsedstva vlade in obrambnega ministrstva, da lahko prireja »dviganje zastave« na Velikem tržaškem trgu pred prefekturo ob obletnici »prave osvoboditve Trsta«, se pravi 26. oktobra, ko je leta 1954 italijanska vojska po podpisu londonskega memoranduma spet vstopila v Trst. Zanje, seveda, prvomajska osvoboditev 1945 ni

veljavna!

Na tem trgu so prvič »divigali zastavo« letos. Moti nas, da se je svečanosti udeležil najvišji predstavnik italijanske republike, prefekt in vladni komisar De Felice.

Motilo nas je že, ko je Craxi trikrat izkoristil svoje bivanje v Trstu, da je razkazoval svoja nacionalistična čustva. Prvič s »trobarvnim zborovanjem« PSI, ko je prepovedal slovenski nastop, drugič ob 30-letnici londonskega sporazuma in tretjič, ko je vzklikal »hiperitalijanskemu« Trstu s krova letalonosilke Garibaldi.

Tako se namreč daje duška in potuho nacionalistični sodrgi, ki povezano in organizirano kali vzdušje miroljubnega

sožitja ob vzhodni meji Italije, prireja nostalgična zborovanja, osporava trajnosti meja in pravicam slovenske manjšine.

Težnjo po priznanju zasleduje ta sodrga tudi z romanji, kot je bil obisk istrsko-dalmatinskih beguncev pri papežu Janezu Pavlu II in predsedniku republike Cossighi. Tu je državnega poglavarja pozdravil človek, ki ga v Istri poznajo kot vojnega zločina in se je le po čudežnem naključju izognil partizanski pravici.

Kam vodi vse to? Ob desetletnici Osi ma bi si s strani oblasti italijanske republike pričakovali malo več doslednosti, ne pa koketiranja s sivozeleno sodrgo črnihov.

Vlada z omejeno suverenostjo

V Italiji je predsednik republike, ki imenuje ministrskega predsednika in ministre. On sprejema odstop ministrov in vlade, njen predsednik njemu poroča o nastalih političnih problemih, čeprav je življenje vlade vedno odvisno od parlamenta, kjer mora imeti večino pristašev, ali vsaj manj nasprotnikov kot pristašev.

Tako je mogoče, v nekaj vrsticah, sintetizirati italijanski politični sistem, kakršnega določa ustava. Vendar ni tajnost, da poleg »pisane ustave« obstaja druga, »materialna ustava«, katero jemljejo resno celo juristi. To je namreč nenapisan kodeks razmerij in običajev, ki so trdnjši od besedila sicer naprednega temeljnega zakona naše republike. Med nenapisanimi pravili je bilo tudi to,

da so se koalicije na vladi lahko kregale o vsem, nikakor pa ne o zunanji politiki, ker je na tej osnovano celotno povojno politično ravnotežje. »Conventio ad escludendum«, kot ga imenujejo juristi, politologi in zgodovinarji, pomeni namreč, da je Italija članica NATO in se zavezništva lahko sklepajo samo med strankami, ki imajo blagoslov iz Washingtona. Dokler je, na primer, Nennijeva socialistična stranka imela priznak »neutrality«, je niso marali v vlado. V posmerno objavljenih Nennijevih dnevnikih najdemo tudi zanimivo kroniko o tem, kako je Kennedy hotel natančno vedeti vse o italijanskih socialistih, preden so jih spustili v vlado. Tedaj so Amerikanci izrekli povoljno mnenje za Nen-

nijeve pristaše, ne pa za Lombardijevo levico, ki je bila celo desetletje izločena iz skoraj vseh levosredinskih vlad, dokler se Signorile ni povezal s Craxijem in tako pridobil pravico do ministrskega stolčka...

Če bi zapisali, da se italijanske vlade delajo v Washington in da je tudi Italija država »z omejeno suverenostjo«, kot na primer Češkoslovaška, bi se najbrž dvignil vik in krik. Rekli bi nam, da smo veterostalinisti ali kaj podobnega. Sedaj pa je vsem pred očmi, kaj se je zgodilo v Italiji prejšnje dni in kaj se še dogaja. Predsednik ministrskega sveta Craxi, ki je Ameriki naredil velike usluge, si je drznil oporekati Ronaldu Reaganu. Najprej ga je »veliki brat« pošteno opsoval s tipičnimi žaljivkami iz repertoarja kravjih pastirjev, zatem pa je Craxi okusil na lastni koži, kaj pomeni, če ne ubogaš takoj in brez ugovaranja.

V 48 urah je njegova vlada padla, ker je stopila v akcijo »ameriška stranka«, tokrat preko republikanca Spadolinija, vendar pod protiskom in z odkrito podporo drugih. Ta »ameriška stranka« je bila dejavna v zadnjih dvajsetih letih in se je pojavljala v različnih oblikah, od strategije napetosti in golpizma, do P 2 in deviacij raznih obveščevalnih služb.

Craxiju sta Reagan in Spadolini pojasnila, da je njegova oblast trhla in šibka, pa čeprav se je pripravljala, da v Guinnessovo knjigo rekordov vpiše nov rekord trajanja neke vlade. Zadostuje Reaganov namig, ali užaljenost ameriškega veleposlanika, pa ti vlada pade. Craxiju je uspelo povedati parlamentu, kar se je zgodilo, da je vsa Italija osupnila ob spoznanju, kolikšna je blokovska odvisnost, o kateri je svoj čas zaman govoril socialist Formica.

Craxi ni tak levičar, da bi zakričal o

Prejšnji teden je sekcija KPI v Borštu priredila tradicionalno srečanje ob obletnici oktobrske revolucije, kjer je po govoru tov. Stojana Spetiča nastopila mladinska skupina TPPZ »Pinko Tomažič«.

ameriški imperialistični politiki. Sam je tej politiki naredil veliko uslug. Ne pozabimo, naprimer, da je Italija prva sprejela na svoje ozemlje ameriške jedrske rakete Pershing in Cruise, čeprav so imele druge evropske vlade svoje resne pomisleke. Craxijeva vlada je tedaj učinkovala kot ledolomilec: razbila je led in prisilila tudi Nemce in Angleže, da so se prilagodili.

Na ameriško prijateljstvo je Craxi dal veliko. Reaganove formule je skušal uvajati v italijansko gospodarsko politiko, čeprav brez pretiranega uspeha. Molčal je, ko je Italija izkervavela v finančnem smislu zaradi nerealno visokega tečaja dolarja. Komaj je vlada zamomljala, ko je Reagan uvedel protekcionistične norme proti uvozu italijanskega blaga, medtem ko je v isti sapi trdil, da nasprotuje sankcijam proti rasističnemu režimu v Južni Afriki, čemur se je seveda prilagodila tudi italijanska vlada.

Skratka, Craxi ni Papandreu, ki v Grčiji protestira zaradi vsakega kršenja letalskega prostora, pač pa le predsednik vlade, ki plačuje demokristjanom v domovini in Amerikancem na tujem, najemnino, da lahko ostane v Palači Chigi.

Kljub temu so ga odslovili, vsaj dokler se ni pobotal z «dragim Ronom» in mu rešil «vrh» v New Yorku, ki bi neizbežno propadel po Mitterrandovi zavrnitvi vabila.

Sedaj, ko mu je Ron odpustil, lahko spet obnovi vlado, kot da se ni nič zgodilo. Spadolini bo ostal obrambni minister in bo pošiljal v Izrael svoje odposlance ter solidarnost, Andreotti bo še naprej pletel niti dogovarjanja z Arabci, Craxi bo spet «dear Bettino», potem ko je že slišal v telefonskem pogovoru tudi delikatni vzdevek «kuzlin sin»...

Vse po starem, torej? Bojimo se, da ne. Craxi je lahko spet osvojil Palačo Chigi, vendar bo moral sedaj plačevati najemnino tudi Spadolini in še komu. Lekcijo je najbrž razumel, pa se ji bo uporabil. Finančni zakon bo šel svojo pot, medtem ko bodo delovni ljudje še naprej zatiskali pas.

Obdobje «narodnega ponosa» je torej mimo, ali tudi ne. Kajti časopisi in politiki so v dneh Craxijevega ugovarjanja Reaganovemu izsiljevanju pisali o nekem «neonacionalizmu» našega predsednika vlade, ki naj bi bil «prava karta» za prodor na desno in med volilci. Nekateri so val «narodnega ponosa» proti Ameriki dokaj nerodno primerjali italijanski reakciji na sankcije Zveze narodov po napadu na Etiopijo.

Gian Carlo Pajetta je lepo povedal, da smo komunisti tedaj bili na strani Negusa Haile Selasia in mu poslali člana CK KPI Barontinija (in z njim tudi Slovenca Antona Ukmarja), da je organiziral etiopsko gverilo proti črnosrajčni-

kom. Seveda so komunisti skušali tudi tedaj izrabiti uradno sklicevanje na narodni ponos, da bi opozorili mladino na nevarnost podrejanja Hitlerjevi Nemčiji in njenemu vplivu. Zasejano seme je vzklilo nekaj let pozneje, ko je bilo sovražstvo do okupatorja gonilna sila antifašističnega upora.

Toda ločiti moramo, tudi sedaj, v letu 1985, med narodnim ponosom, čutom za neodvisnost in samostojnost, kljub pripadnosti nekemu vojaškemu bloku in nacionalizmu, ki se kaže v preziranju tujega ali v šovinizmu do različnosti v lastni sredi. Nič nimamo proti obrambi narodne neodvisnosti Italije, če se upira blokovskim logikam, nikakor pa ne moremo sprejeti enačenja med temi političnimi načeli in prakso nacionalizma, ki se kaže v pretiranem poudarjanju državnega centralizma, vsiljevanju novih procesov zedinjevanja na načelih monolitne enotnosti in odpravljanja nujnih notranjih razlik. Zgovorna sta v teh dneh primera dveh velikih italijanskih listov, ki sta začela pravi nacionalistični kampanji proti narečjem. Dogodek, ki sta si ga sposodila Goffredo Parise v «Corriere della sera» in uvodničar knjižne priloge turinske «Stampe», je znan. Pri Padovi je učitelj v šoli z deco uporabljal tudi domače izraze v beneškem narečju. Oba komentatorja se spravljata nanj in ga psujeta. Parise piše, da je narečje kakor živalsko grgranje, urednik knjižne priloge turinskega dnevnika pa dodaja, da «so celo narodne manjšine, ki bi rade zaščitile svojega jezika (...), namesto, da bi se preko italijanščine povzpele v civilizacijo evropskih narodov».

Nočemo, da bi ta nenaravni val nacionalne nestrpnosti, ki ni našla zadoščanja, pljusnil spet v naše kraje in prizadejal še večjo škodo. K sreči je mladina spoznala, da je rasizem sramota človeštva...

Še zadnja misel: zgovorno je, da sta bila med vladno krizo najostrejša zagovornika podrejanja ameriškim interesom prav Spadolini in Almirante, torej politika, ki znotraj države uveljavljata brezobzirno nacionalistično politiko, ki se v naših krajih kaže s skrajno šovinističnim predznakom. Kot primer zadostuje izjava PRI, da ne bo pristopila k upravljanju miljske občine, ker jo od komunistov in socialistov ločuje naša politika zagovarjanja enakopravnosti slovenske manjšine.

DAROV IN PRISPEVKI

Ob 12-letnici smrti očeta prispeva tovariš Albin Škerk L. 50.000 v sklad Dela.

Tence Angel iz Križa 90 prispeva v sklad Dela L. 10.000

Državni proračun

Novih 1500 milijard za neupravičene stroške

Ko so naši predniki izbrali za sredstvo izmenjave, denar, okroglo obliko, so to verjetno storili zato, ker je tudi njim hitro uhajal iz žepa. Toda po ravnanju naše vlade bi morali tudi milijarde izdelovati v okrogli obliki. Po strošku tisoč in verjetno še za vsaj polovico več milijard za ladjo Garibaldi smo zvedeli, da spet 1500 milijard potuje iz državne blagajne, tokrat res po. In to v zdravstvu, kjer bodo prihodnje leto na račun bolnih s ticket-om pridobili 950 milijard in kjer so proračun za KZE zmanjšali za 2500 milijard.

Teh 1500 milijard bo krilo strošek za 650 novih zdravil, ki so jih vključili v seznam zdravil, ki jih lahko dobimo preko zdravstvene službe. Do tukaj nič čudnega, če bi ta nov seznam nadomeščal prejšnjega, nova zdravila pa stara. A ni tako, res več stotin teh novih preparatov nadomešča prejšnje, toda dekret, ki ga je te dni podpisal minister Degan, ne predvideva, da se enakovredna zdravila črtajo. Zadnje študije so za določene snovi ugotovile, da nimajo nobenega terapevtskega učinka, pa jih vseeno niso črtali. Med novovključenimi zdravili so pa tudi takšna, ki so primerna le za uporabo pod strogo zdravniško kontrolo, to se pravi v bolnicah. To so takojimenovane cefalosporine, zelo učinkoviti antibiotiki, katerih široka uporaba pa lahko povzroči nastanek zelo odpornih bakterijskih skupin. Te ugotovitve izhajajo iz poročila strokovnjakov na ministrstvu, sam minister Degan je pa pred nekaj meseci obljubil, da jih bo vsaj začasno držal ob strani.

Sedaj, ko je vladna kriza v polnem teku, minister podpiše. Zakaj? Se morda boji, da v novi vladi na bo več imel te funkcije? Kakšno vlogo imajo pri tem farmacevtske industrije?

Na te obtožbe, ki so bile objavljene prejšnji teden na Unità, so reakcije bile takojšnje in zelo ostre. Najbolj so se čutili prizadeti pri Farindustriji, ki je označila članek kot «terorizem». Tudi Degan je takoj odgovoril, najprej da popravi podatek, saj je teh novih zdravil «le» 560, jih izdelujejo v Italiji in so zato cenejša (zakaj ni črtal enakovrednih dražjih ni povedal), glede cefalosporin je pa izjavil, da jih mora dovoliti za prosto uporabo, ker bi sicer bolniki zahtevali sprejem v bolnico. Očitno je zdravstvena služba še bolj na psu kot smo mislili, da si bolnik ne sme več privoščiti oskrbe v bolnici. Še en argument je uporabil, in sicer potrebo italijanskih industrij po zelo dragih raziskavah, ki jih mora država podpirati. Toda tovrstna podpora ni podvržena nobeni kontroli.

Tatjana Čuk

ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT

Še težave za Jadran

Kras in Meblo uspešna

Tudi drugo domačo tekmo košarkaške B-lige je Jadran izgubil. Poraz proti Vicenzi je bil toliko bolj pekoč, ker je bila ta ekipa pred nedeljskim srečanjem pri dnu lestvice kot Jadran sam.

Jadran je proti Vicenzi izgubil s 76:82 in Marko Ban je sam dosegel kar tretjino točk. Tržačani so zelo dobro igrali samo v prvih desetih minutah igre. Gosti so se medtem organizirali in prvi del tekme zaključili v svojo korist. Z agresivno igro v obrambi je Jadran v drugem polčasu nekoliko zaustavil nasprotnika in se za kratek čas celo znašel v rahli prednosti, končnica pa je ponovno pripadla Vicenzi in Jadran je tudi tokrat potegnil krajši konec.

Ob zadnjem koncu tedna so igralkke Krasa v namiznoteniški ligi počivale. V soboto 2. novembra bodo odigrale prvenstveno tekmo v Maratei in vrtni bi se morale z novima točkama in z obdržanim prvim mestom na začasni lestvici.

Odbojkarice Mebla nadaljujejo nastrope na turnirju za italijanski pokal proti šibkejšim nasprotnicam. S 3:0 so brez težav v Nabrežini premagale Toriano iz Gradišča. Kljub zmagi so se izkazale kot nehomogena ekipa pri kateri se še pozna precej korenita zamenjava generacije. Šibkejša točka je obramba, kjer igralkke ne zmorejo hitrih posegov. Tudi Jugoslovanka Marković ni še zadovoljivo vključena v igro.

Državljanstvo

Zgodbe o agentih CIA, ki naj bi bili kot novinarji skriti v raznih časopisnih uredništvih morda niso le zgodbe.

«L'Unità» je namreč 18. oktobra z ozidrom na šahovski dvoboju za svetovni naslov med Karpovom in Kasparovom v Moskvi objavila senzacionalno vest, da je Kasparov - bržkone nov svetovni prvak — «... sovietico ... ma cittadino americano...».

O tem imamo resne dvome.

Tek proti lakoti

Italijan Orlando Pizzolato je že drugič zapored osvojil maratonski tek v New Yorku. Lani kot popoln outsider, letos že kot eden favoritov. Za svoj uspeh je prejel čedno vsoto kakih 45 milijonov lir in že drugi avtomobil mercedes, ko lanskega še ni uspel prodati.

Tragični junak teka pa je bil Ahmed Saleh iz Džibutija, francoske kolonije v vzhodni Afriki. Ahmed požre ogromno stotin kilometrov, ne pozna pa kolesterola. Pred tekom je tekač jasno izjavil, da teče le za denar. Tek je zanj delo s katerim mora preživljati kar 27 oseb.

Koščeni Ahmed je bil na tem, da prvi pride na cilj, običajna taktična nesprenost afriških atletov pa ga je izdala.

Sorodniki bodo morali sedaj zatisniti pas.

Krasova dekleta na srečanju z Globtrade 1. oktobra letos.

Ob odkritju spomenika

MARKO REDELONGHI

Slovesnost, ki je potekala minulo nedeljo, 13. oktobra, v Starem selu pri Kobari-du, je bila vredna pozornosti slovenske javnosti vsaj iz dveh razlogov. Prvi je ta, da so tega dne odkrili doprsni kip nekdanjemu komandantu 2. bataljona Briško beneškega odreda Marku Redelonghiju. Za marsikoga je bilo to povsem neznano ime. Vendar gre za narodnega heroja Jugoslavije, se pravi za take vrste pripadnika osvobodilnega gibanja in borca, ki ga odlikujejo izjemne vojaške, politične in osebne značilnosti, za kar mu gre najvišje vojno priznanje Jugoslavije.

Pomembnost nedeljske slovesnosti pa je še v tem, da je šlo za pomnik narodnemu heroju, ki je izšel iz najbolj brezpravnega in zapostavljenega dela slovenskega naroda, iz vrst beneških Slovencev. To pa hkrati pomeni, da je Marko Redelonghi s svojimi

junaškimi dejanji, ki so mu prinesla naslov narodnega heroja Jugoslavije, ovekovečil hkrati tudi pomemben delež beneškega slovenskega ljudstva v velikem protifašističnem boju za svobodo in neodvisnost narodov.

Življenje Marka Redelonghija je bilo tako, kot so bile usode mnogoterih slovenskih otrok iz revne Beneške Slovenije. Že od mladosti je čutil vso zaostalost in revščino svoje ožje domovine, ki mu ni mogla dati kruha. Pot ga prinese v Breginjski kot, kjer si ustanovi družino. Toda siromaštvo ga prisili iskati kruha v Nemčijo. Kaj kmalu pride navzkriž z nacistično policijo zavoljo stikov z vojnimi ujetniki in preženejo ga v Italijo. Delo najde pri gradnji elektrarne na Soči. Pri tem delu pa najde tudi prve stike — bil je že čas razplamtevanja partizanskega boja — z osvobodilnim gibanjem slovenskega naroda. Komaj se dobro poveže z gibanjem, že ga fašistična policija odpelje v internacijo. Kapitulacija Italije mu končno odpre pot med partizanske enote. Pokaže se kot sposoben organizator vstaje med svojimi rojaki, hkrati pa tudi kot izjemen borec. Tolče se za kobariško republiko, upor-

no brani pred Nemci most sv. Kvirina, prehaja iz bitke v bitko, s Stola na Matajur, in povsod se izkaže njegova pogumna narava.

Eno njegovih najbolj junaških dejanj kot komandanta bataljona Briško beneškega odreda pa je vsekakor drzen in do kraja učinkovit napad na nemško letališče v Belvederu pri Vidmu globoko v Furlaniji. Izid akcije, ki je daleč preseгла pomen območja, kjer je deloval njegov odred, je bilo uničenje letališča skupaj z devetimi letali in vsemi letališkimi napravami.

Markov sloves je zrastel v obeh vseh ljudstva Beneške Slovenije in vse Furlanije. Nemški poveljniki pa so od Belvedera dalje imeli samo en cilj: dobiti v roke drznega bandita, Marka Redelonghija. Res ga po izdajstvu odkrijejo v skriti breginjski vasi, a težko ranjenega. Vendar ga niso dobili živega — sam si je pognal zadnjo kroglo v glavo, da jim ne pade v roke.

To je le kratka pripoved o narodnem heroju beneškega slovenskega ljudstva in vse Jugoslavije, Marku Redelonghiju, ki je 13. oktobra 1985 v Starem selu pri Kobari-du dobil skromen pomnik.

Drago KOŠMRLJ

Kako naj popravimo storjeno škodo?

V veliki dvorani špeterske občine in nediške gorske skupnosti so se v petek zvečer pričeli 12-ti benečanski kulturni dnevi, ki jih prirejata domači študijski center Nediža in čedajska podružnica Slovenskega raziskovalnega instituta.

Tokrat so benečanski kulturni dnevi, ki bodo trajali tja do Novega leta in še čez, posvečeni takorekoč najbolj pekoči temi beneškega trenutka: šolstvu in vzgojnemu sistemu. O tem je včeraj pred številčno publiko spregovoril znani italijanski pedagog, mladinski pisatelj Mario Lodi, ki je tudi ustanovitelj gibanja za kooperativno vzgojo. Za njim je predavala ravnateljica čedajske srednje šole »Ippolito Nievo«, prefosorica Paolina Mattioli.

Kot rečeno se je v dvorani zbralo veliko poslušalcev, med katerimi so predstavljale večino mlade učiteljice iz Benečije, dekleta in ženske, ki delajo v krajevnih šolah z italijanskimi učnim jezikom in na svoji koži, v lastni duševnosti in vesti občutijo kričeče protislovje med teorijo in politično pogojeno prakso potujčevalnice.

Mario Lodi je v svojem predavanju izhajal iz najnovejših spoznanj o vzgoji v osnovnih šolah, kjer naj bo otrok v središču pozornosti, ne več samo predmet učnega procesa podajanja znanja in informacij, pač pa soustvarjalec vzgojnega procesa, kar pomeni predvsem raziskovanje okolja, domače zgodovine, izročil in kulture, torej tudi jezika. Skozi otroka se pretaka zgodovina nekega kraja, zato gorje mu, ki ta tok prekinja ali preusmerja. Mario Lodi je tu poudaril tudi dejstvo, da najnovejši šolski programi z močjo zakona obvezujejo šolo, da mora otrokom nuditi možnost, da spoznajo svoje korenine.

V kolikšnem protislovju je ta, sobodna vzgojna teorija, v popolnem vsebinskem nasprotju z vsakodnevno, žal stoletno prakso v Benečiji, je pokazala diskusija. Vanjo so posegle učiteljice, ki niso govorile samo o lastnih učencih, se pravi otrokih beneških Slovencev, pač pa predvsem o samih sebi, o lastnih izkušnjah, ko so jim v otroškem vrtcu najprej, v šoli nato, vbijali v glavo, da morajo pozabiti slovensko govorico in se povzpeti do italijanščine, ki naj bi bila jezik družbenega uveljavljanja. Tako so bile najprej same izkoreninjene, nato pa poslale v beneške vasi trgat korenine otrokom. Mnoge so v šolski praksi spoznale krutost takega potujčevalnega sistema, spoznale so, da brez domače govorice ni spoznavanja zgodovine, kulture, izročil, okolja. Ta je namreč ključ skozi

ta vrata, ki ostajajo otroku v Benečiji krepko zaklenjena.

Zato se tudi v obstoječih italijanskih šolah sedaj pojavlja vprašanje: »Kako naj popravimo storjeno škodo? Kako naj otrokom vrnemo korenine?« Pa se oglašja tudi drugačen glas, ki učitelje opozarja, naj se boje oblasti in preganjanja, če bi v šolskih prostorih spregovorili slovensko. To je povedala učiteljica, ki je prejimala anonimne grožnje domačih poturic in nacionalistov, nato pa prijateljska opozorila nadrejenih, naj se ne vmešava v »politiko«.

In vendar ni mogoče več mimo tega pojava tako, molče. Pravilno se je neka učiteljica vprašala, ali zadostuje popotresna obnova kamenja in opeke, mar kultura in domači običaji nič ne pomenijo?

Na čigavi strani mora biti učitelj? Na strani oblasti ali na strani otroka? Odgovor je na dlani.

Profesor Pavel Petričič, ki je odprl benečanske kulturne dneve, je že v samem začetku poudaril njihov pomen in globino nastavljenе problematike.

Ko bomo dobili svoje domače šole, je dejal Petričič, tudi zakonski člani ne bo-

do zadostovali. Potrebno bo skupno angažiranje vseh: staršev, učiteljev in skupnosti, da se premostijo dosedanje izkušnje in da se porušijo visoke ograje, postavljene v duševnosti najšibkejših - otrok v vzgojnem sistemu.

Petričič se je zahvalil prisotnim predstavnikom oblasti, ki so s svojo prisotnostjo poudarili pomen benečanskih kulturnih dni: županu Mariniču, pokrajinskemu odborniku Mazzoli in senatorki Jelki Grbec.

Povedal je tudi, da se bodo benečanski kulturni dnevi specifično posvetili problematiki sedanjega in bodočega vzgojnega sistema v Benečiji. Prihodnje srečanje bo čez teden dni, v četrtek popoldne v Špetru. O problemih otrok v vzgojnem sistemu beneške Slovenije bodo spregovorili Paolo Meazzini, Riccardo Rutar in Neva Pahor.

Udeleženci srečanja so tudi obiskali dvojezično predšolsko središče v Špetru, ki ga sedaj obiskuje že 18 otrok in predstavlja vsekakor pomemben preizkus, mimo katerega res ne bo mogel nihče, ki se bo v bodočnosti lotil urejanja šolstva v Benečiji.

Sobota 9. novembra ob 9.30

GORICA

Palace Hotel

X Obletnica Osimskih sporazumov

**Javna seja deželnega
odbora KPI**

- za mir
- za mednarodno sodelovanje
- za razvoj obmejnih področij in ovrednotenje narodnih manjšin